

Michpatim – L’oreille percée du serviteur

Source : Likouté Si’hot volume 11, première Si’ha sur Michpatim

<p style="text-align: center;">Notre Paracha traite des lois de l’esclave hébreu</p>	<h1 style="font-size: 2em;">1</h1>
<p>משפטים כא, ב-ו: כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשבעת יצא לחפשי חנם.. ואם אמר העבד אהבתי את אדני את אשתי ואת בני לא אצא חפשי: ... ורצע אדניו את אזנו במרצע ועבדו לעלם.</p> <p>Michpatim 21, 2-6: Si tu achètes un esclave hébreu, il restera six années esclave et à la septième il sera remis en liberté sans rançon ... Si l’esclave dit : « J’aime mon maître, ma femme et mes enfants, je ne veux pas être affranchi »... son maître lui percera l’oreille avec un poinçon et il le servira indéfiniment.</p> <p>רש"י: ורצע אדניו את אזנו. הימנית, או אינו אלא של שמאל? תלמוד לומר און-און לגזרה שוה. נאמר כאן: "ורצע אדניו את אזנו", ונאמר במצורע: "תגוד און הימנית" - מה להלן הימנית אף כאן הימנית. ומה ראה און להרצע מפל שאר אברים שבגוף? אמר רבן יוחנן בן זכאי: און זאת ששמעה על הר סיני "לא תגנב", והלך וגנב - תרצע. ואם מוכר עצמו, און ששמעה על הר סיני "כי לי בני ישראל עבדים", והלך וקנה אדון לעצמו - תרצע. רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר: מה נשתנו דלת ומזוזה מכל פלים שבבית? אמר הקב"ה: דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי "כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם" - ולא "עבדים לעבדים", והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע בפניהם.</p> <p>Rachi : Son maître lui percera l’oreille avec un poinçon. L’oreille droite, ou s’agirait-il de la gauche ? Le mot « oreille » est écrit dans notre verset ainsi qu’à propos du lépreux : « sur le lobe de l’oreille droite de celui qui doit être purifié ». De même qu’il s’agit là-bas de l’oreille droite, de même en est-il ici.</p> <p>Et pourquoi poinçonne-t-on l’oreille et non une autre partie du corps ? Rabban Yo’hanan ben Zakaï a enseigné : l’oreille qui a entendu au mont Sinaï : « Tu ne voleras pas », et pourtant il est allé voler - qu’elle soit donc poinçonnée ! Et s’il s’est vendu lui-même, cette oreille a entendu au mont Sinaï : « Car c’est à Moi que les fils d’Israël sont des serviteurs », et pourtant il est allé se donner un autre maître - qu’elle soit donc poinçonnée !</p> <p>Rabbi Chimon interprétait ce verset de manière allégorique : en quoi la porte et le poteau sont-ils différents des autres parties de la maison ? D.ieu a dit : « La porte et le poteau ont été témoins en Egypte lorsque Je suis passé au-dessus du linteau et des deux poteaux et que J’ai dit : “Car c’est à Moi que les fils d’Israël sont des serviteurs, ils sont Mes serviteurs”, et non les <i>serviteurs de serviteurs</i>. Et pourtant il est allé se donner un autre maître. Qu’elle soit donc poinçonnée devant eux ! ».</p>	<p style="text-align: center;">Concernant l’oreille percée du serviteur :</p> <p>(A) Rachi ne répond pas à la question pourquoi c’est l’oreille droite qui est percée.</p> <p>(B) Pourquoi ne pas le punir dès le début de l’esclavage ?</p> <p>(C) Pourquoi les autres Mitsvot (entendues aussi sur le mont Sinaï) ne sont pas punies ainsi ?</p>
<p>Développement : Pourquoi cet esclave est-il mutilé et puni aussi sévèrement ?</p>	<h1 style="font-size: 2em;">2</h1>
<p>לקוטי שיחות: מי שגנב ואי אפשר לו להחזיר הגנבה או לשלם, על-דרך הרגיל הוא מפני שעני מדכא הוא וגנב להשקט רעבונו ורעבון בני ביתו... וכן במוכר עצמו לעבד מצד דחקו: זה שהשפיל את עצמו וקבל עליו מרותו של אדון, מוכיח שהציקתו עניויותו עד כדי שיעשה דבר שהוא בנגוד לטבע האדם.</p> <p>Likouté Si’hot : Un homme qui a volé et qui est incapable de restituer l’objet du larcin ou le rembourser, est, de façon générale, un homme très pauvre, qui a volé pour apaiser sa faim et celle des membres de sa famille... De même, celui qui se vend comme serviteur à cause de sa situation difficile : le fait qu’il se rabaisse et accepte l’autorité d’un maître, prouve que sa pauvreté le fait souffrir, au point qu’il agit à l’encontre la nature humaine.</p> <p>גמרא עירובין מא, ב: [דקדוקי עניות] מעבירין את האדם על דעתו ועל דעת קונו.</p> <p>Guemara Erouvin 41b : Les calculs [financiers dus à la] misère d’un homme, le poussent à outrepasser sa propre conscience (et morale) ainsi que celle de D.ieu (le poussant à transgresser des interdits).</p> <p>גמרא שבת קנב, א: מאי דכתיב (תהלים לג, ט) "כי הוא אמר ויהי" - זו אשה, "הוא צוה ויעמד" - אלו בנים.</p> <p>Guemara Chabbat 152a : « Il a dit et cela a été accompli » (Tehillim 33, 9) – il s’agit de [l’amour qu’un homme porte à] sa femme, « Il a ordonné et cela s’est dressé » – il s’agit de [l’amour qu’un porte à] ses enfants.</p> <p>לקוטי שיחות: מצד תמיהה זו, צריך לומר שאדרבה בחרה התורה בענש בלתי רגיל זה כי זה ענש קל ביותר, ועד כדי כך - שהיו רגילים לרצע האון מרצונם הטוב בכדי לתת בו נזם.</p> <p>Likouté Si’hot : Certainement, la Torah préconisa cette punition inhabituelle précisément parce qu’elle est bien plus légère que les autres. Il était alors une pratique courante de percer l’oreille afin d’y placer une boucle.</p>	<p style="text-align: center;">A priori, en choisissant l’oreille, la Torah voudrait alléger sa peine, puisqu’il a agi sous l’emprise de la détresse.</p>
<p>Dans ce cas, c’est l’oreille gauche (la plus faible) qui aurait dû être poinçonnée !</p>	<h1 style="font-size: 2em;">3</h1>
<p>לקוטי שיחות: לכן רש"י מתרץ שישנה גזרה שוה ממצרע, שמוטעם זה מכרח לפרש "הימנית". אבל על ידי זה מתעוררת השאלה: כיון שהתורה צוה לרצע "און הימנית", משמע שלא נבחרה האון להרצע בכדי למעט בענשו אלא מטעם אחר... ומסביר רש"י: דענש זה צריך להיות דוקא באון מכיון שאון שמעה צוויים אלו על הר סיני ועברה עליהם (ולכן גם נענשת המעלה שבאונים שהיא עקר השומעת - און הימנית דוקא).</p> <p>Likouté Si’hot : C’est pourquoi Rachi explique, que « l’oreille » du lépreux nous apprend, qu’il s’agit là de l’oreille droite. Cependant, le fait que l’oreille droite fut choisie, prouve que la Torah n’a pas choisi l’oreille pour amoindrir la punition, mais pour une autre raison : car c’est elle qui a entendu, sur le mont Sinaï, les instructions qu’elle vient de transgresser. (Voilà pourquoi, c’est précisément la meilleure oreille, celle de droite, qui est punie).</p>	<p style="text-align: center;">L’oreille droite prouve qu’au contraire, elle est punie car c’est elle qui a entendu au Mont Sinaï...</p>

<p align="center">Pourquoi cette faute mérite-t-elle une punition aussi sévère ?</p>	<p align="center">4</p>
<p>לקוטי שיחות: כשָׁאָדָם גֹּנֵב לֹא־נֹסוּ, הָרִי הוּא מִתְבַּיֵּשׁ בְּזָה וְאֵין רְצוֹנוֹ שְׂיִתְפָּרֵסם קְלוֹנוֹ בְּרַבִּים; וְאִם נִמְכַּר לְעֶבֶד וּמִתְפָּרֵס הַדְּבָר שֶׁנִּמְכַּר בְּגִנְתּוֹ מִצַּר לוֹ בְּמֵאֹד וְכָל עֵת שֶׁהוּתוֹ אֶצֶל אֲדוֹנוֹ, מִצַּפֵּה לַעֲת יְצִיאָתוֹ לְחֵרוֹת. וְאִם אֵינוֹ בְּהוֹל לְצֵאת לְחַפְשֵׁי... הָרִי זֶה מוֹכִיחַ שֶׁמִּעֲקָרָא אֵין הַדְּבָר בְּיֻזָּן בְּעֵינָיו... סוֹפוֹ מוֹכִיחַ עַל תַּחֲלָתוֹ, שֶׁגִּנֵּב מִצַּד תְּכוּנָתוֹ הָרָעָה. וְעַד"ז בְּמוֹכַר עֲצָמוֹ מִצַּד אֲנָס דְּחֻקוֹ: ... כְּשֶׁאֵינוֹ רוֹצֵה לְצֵאת חַפְשֵׁי מוֹכִיחַ בְּזָה שֶׁאֵין חֲמוּר אֶצְלוֹ לְהִיּוֹת עֶבֶד.</p> <p>Likuté Si'hot : Lorsqu'un homme en <u>difficulté</u> vole, il en a honte et il ne souhaite pas que cela soit connu de tous. S'il est vendu comme serviteur et que son vol devient connu par tous, il en est fortement contrarié et attend tout le temps, avec impatience, d'en être libéré. S'il n'est pas pressé de recouvrer la liberté, cela prouve que dès le départ, il n'en a pas été humilié, et qu'il a volé à cause de sa nature mauvaise. De même, l'homme en <u>difficulté</u> qui se vend en tant esclave, en ne voulant pas quitter son maître, prouve que le fait d'être esclave n'est pas grave pour lui.</p>	<p>Le fait de ne pas vouloir quitter son maître, prouve que dès le départ, la transgression ne le dérangeait aucunement !</p>
<p align="center">Cela explique la précision « l'oreille qui a entendu au mont Sinai »</p>	<p align="center">5</p>
<p>לקוטי שיחות: גְּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי שֶׁאֲפֹשֶׁר הַדְּבָר שֶׁיָּבֵא הָאָדָם לְיָדֵי מִצַּב שֶׁל עֲנִיּוֹת וְתַדְחָק לוֹ הַשְׁעָה לְלַכֵּת לְגִנֵּב אוֹ לְמַכֵּר אֶת עֲצָמוֹ לְעֶבֶד בְּכַדִּי לְפָרְנָס נִפְשׁוֹ וּנְפִשׁוֹת בֵּיתוֹ, וּמִכָּל מְקוֹם צָוָה לוֹ [עַל הַר סִינַי] "לֹא תִגְנֹב" וְאָמַר "כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים וְגו'", וְהָרִי הַקַּב"ה הֵזֵן וּמִפְרָנָס לְכָל בְּרִיּוֹתָיו, בְּטַח יִמְצִיא לוֹ פְּרֻנְסָתוֹ בְּאִפְסָן אַחֵר, וְלֹא שֶׁיְהִי מְכָרָח לְעֶבֶר עַל רְצוֹנוֹ יִתְבַּרֵךְ. וְלָכֵן, גַּם בְּהִיּוֹתוֹ בְּמִצַּב דְּחוּק, עָלָיו לְבַטֵּחַ בְּקַב"ה שֶׁבּוֹדָאֵי יַעֲזֹרְהוּ וְיַחֲלִצֵהוּ מִמִּצְוִיקָתוֹ.</p> <p>Likuté Si'hot : D.ieu sait que l'homme peut arriver à une détresse le poussant à voler ou à se vendre en tant qu'esclave pour assurer sa subsistance et celle de sa famille, et pourtant, Il lui ordonna sur le mont Sinai : « tu ne voleras point », « car les enfants d'Israël sont Mes serviteurs ». Or, D.ieu Qui nourrit toutes Ses créatures, trouvera certainement une autre façon de lui assurer sa subsistance, sans transgresser Sa volonté. C'est pourquoi, même en situation de difficulté, l'homme doit avoir confiance en D.ieu, Qui certainement le sauvera de sa détresse.</p>	<p>Il aurait dû avoir confiance en D.ieu Qui lui interdit de voler – pour lui trouver une subsistance alternative !</p>
<p align="center">Rachi précise le nom de l'auteur : « Rabban Yo'hanane ben Zakai »</p>	<p align="center">6</p>
<p>גמרא סוכה כח, א: רבן יוחנן בן זכאי: מימיו... לא הלך ארבע אמות בלא תורה... ולא קדמו אדם בבית המדרש.</p> <p>Guemara Souccah 28a : Rabban Yo'hanane ben Zakai, durant toute sa vie, ne marchait jamais quatre coudées sans [dire et penser des mots de la] Torah... personne n'arrivait avant lui à la maison d'étude.</p> <p>משנה אבות ב, ח: רבן יוחנן בן זכאי.. היה אומר: אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, כי לך נוצרת.</p> <p>Michna Avot 2, 8 : Rabban Yo'hanane ben Zakai disait : « Si tu as étudié beaucoup de Torah, ne t'en fais pas une gloire, car c'est pour cela que tu as été créé (pour étudier la Torah) ».</p> <p>לקוטי שיחות: זהו שמדגיש רש"י: דְּבָר זֶה רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי (שֶׁעֲנִינוֹ תוֹרָה) אָמַר, וְהֵינּוּ, דְּהַתוֹרָה צְוִתָּה לְשֵׁאת אִשָּׁה וְאָמְרָה הוּא אָמַר וְיָהּ - זוֹ אֶהְבֵּת הָאִשָּׁה כּו' כִּנ"ל וּמִכָּל מְקוֹם צְוִתָּה עָלָיו שֶׁאַחַר שֶׁשׁ שָׁנִים יֵצֵא לְחַפְשֵׁי, וְכֵן הַתוֹרָה הוֹדִיעָה "כִּי לֹא יִחַדֵּל אֲבִיוֹן מִקְרֵב הָאָרֶץ" (ראה טו, יא) וּמִכָּל מְקוֹם צְוִתָּה "לֹא תִגְנֹב".</p> <p>Likuté Si'hot : Rachi précise que l'auteur est <i>Rabban Yo'hanane ben Zakai</i>, dont toute la préoccupation était la <i>Torah</i>. Car la même Torah qui ordonna de se marier, et qui parle de l'amour qu'un homme porte à sa femme, c'est elle aussi qui lui a ordonné de quitter son maître à l'issue des six années d'esclavage. Aussi, la même Torah qui annonça que « les pauvres ne cesseront pas d'exister » (Reé 15, 11), ordonna de ne pas voler.</p>	<p>Rabban Yo'hanane ben Zakai – très attaché à la Torah.</p> <p>La même Torah qui traite de l'amour que l'on porte à sa famille, et pourtant interdit de voler !</p>
<p align="center">Rabban Yo'hanane Ben Zakai louait la grandeur de la bienfaisance</p>	<p align="center">7</p>
<p>אבות דרבי נתן ד, ה: אמר [רבן יוחנן בן זכאי]: יש לנו כפרה אחת [כבית המקדש], ואיזה? זה גמילות חסדים!</p> <p>Avot DeRabbi Nathan 4, 5 : Rabban Yo'hanane ben Zakai dit : la bienfaisance pardonne autant que le Temple.</p> <p>לקוטי שיחות: גם מי שנמצא במצב של דחקות ועניות דאגה לו תורה וצוית "אם כסף תלוה את עמי - חובה", [ומכין שָׁכָד], בּוֹדָאֵי הֵיָה מוֹצֵא כְּמָה וְכְמָה שִׁילוּהוּ, וְהֵיָה לוֹ לְהַשְׁתַּדֵּל וּלְלוֹוֹת גַּמ"ח וְלֹא לְעֶבֶר עַל צוּוּיִים אֵלוֹ.</p> <p>Likuté Si'hot : La Torah a pensé à celui qui est en détresse, en donnant l'ordre (obligatoire) de prêter de l'argent. En cherchant, il aurait pu trouver plusieurs prêteurs, sans avoir à transgresser la volonté de D.ieu.</p>	<p>Le peuple juif est bienfaisant. Cet homme aurait donc pu emprunter à un autre Juif !</p>
<p align="center">Enseignement : Etre le serviteur de D.ieu, et non celui de nos affaires</p>	<p align="center">8</p>
<p>לקוטי שיחות: יש הטורדים כל-כך בעסקיהם הגשמיים במשך ששת ימי החל עד שהם "עבדים לעבדים"... וגם בבוא יום השבת קדש, אינם רוצים לצאת חפשי ולשחרר עצמם מאהבתם ושעבודם לעניניהם הגשמיים... ועל זה בָּאָה הַהוֹרָאָה: הַקַּב"ה צָוָה "כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים" - עֲנִינוֹ שֶׁל הָאָדָם הוּא עֲבוּדָת ה' יִתְבַּרֵךְ בְּלִמּוּד הַתוֹרָה (וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת)... וְעִ"ז יוֹצֵא הָאָדָם לְחַפְשֵׁי מְגָלוֹתוֹ הַפְּרָטִי, וּמְקַרֵּב גַּם הַיְצִיאָה מֵהַגְּלוּת הַכְּלָלִית, [בְּבִיאַת מִשִׁיחַ צְדָקָנִין].</p> <p>Likuté Si'hot : Certains sont tellement préoccupés la semaine par leurs affaires matérielles, qu'ils deviennent « esclaves d'esclaves ». Même le Chabbat ils ne veulent pas s'affranchir de leur amour et servitude à la matérialité. D.ieu donne donc l'ordre : « les enfants d'Israël sont Mes esclaves », le but de l'homme est de Le servir par l'étude de la Torah (et l'accomplissement des Mitsvot), pour sortir ainsi de son propre exil, et amener Machia'h.</p>	<p>Enseignement : Ne pas être « esclave de la matérialité », mais être au contraire le « serviteur de D.ieu » !</p>